

בס"ד

Shiurim on ספר הפיץ היים

כלל ו

Shiur #15

Listening to Lashon hara, is it allowed to help someone get it off their chest, and what to do when it's unavoidable

Wednesday 6/6/18

Rabbi Sarel Malitzky

מקור החיים

עמו או לעשות שדוּף עמו וְכָל פְּהַאי גִּוְנָא, (ג) מִתָּר לְכַתְחֵלָה לְשִׁמְעַ פְּדֵי לְחֹשׁ לְזָה וְלִהְשָׁמֵר מִמֶּנּוּ. בִּינּוֹן דְּמָה שֶׁהוּא רוּצָה לְשִׁמְעַ, אֵין כְּפִנְתּוֹ לְשִׁמְעַ גְּנוּתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, רַק הוּא רוּצָה לְהַצִּיל אֶת עַצְמוֹ, פְּדֵי שְׂלָא יָבֹוא אַחַר כֶּף לִידֵי הַזֶּק אֹו לִידֵי מִצָּה וּמְרִיבָה וּפְהַאי גִּוְנָא. וְהוּא הַדִּין הַיָּכָא, דְּאֵין גּוֹגֵעַ לוֹ שׁוּם טוֹבָה מִהַשְׁמִיעָה, רַק שְׁעַל יְדֵי שְׁמִיעָתוֹ יִסְבֵּב טוֹבָה לְאַחֲרִים, גַּם בֶּן מִתָּר, כְּגוֹן, שְׁרוּצָה לְשִׁמְעַ דְּבַר זֶה (ד) פְּדֵי לְחַקֵּר אַחַר כֶּף, אִם אָמַת הוּא, וְלִהְוֹכִית לְפִלוּנֵי עַל זֶה, וְאוּלַי עַל יְדֵי זֶה יִהְיֶה סָבָה, שְׁיָשׁוּב חַחוּטָא מַחְטָאוֹ אוֹ שְׁיָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה לְבַעֲלֵיו אוֹ שְׁיִפְיֵס לְמִי שְׁחַרְף וְגִדְף וּכְיוּצָא בְּזָה, דְּמִתָּר, וְהַשְׁעַם כְּנִ"ל. אָבַל לְקַבֵּל, דְּהֵינּוּ, לְהַחֲלִיט הַדְּבָר בְּלִבּוֹ, שֶׁהוּא אָמַת, (ה) אָסוּר בְּכָל גִּוְנֵי.

לות יומי: שנה פשוטה - כ"ב חשון, כ"א אדר, כ"א תמוז. שנה מעוברת - כ"ד חשון, ג' אדר ב', י"ג תמוז.

← 1

ג. וְאֵל יִהְיֶה לְפָלֵא בְּעֵינֵי הַקּוֹרֵא, אִם כֵּן, אֵיךְ נוֹכַח לְצַאת בְּזָה יְדֵי שְׁמַיִם, בִּינּוֹן שְׁגֻרְתָּ עֲלֵינוּ אֶת הַדְּרָךְ, דְּאָפְלוֹ הַשְׁמִיעָה לְבַד בְּגִנוּת חֲבֵרוֹ אָסוּר, וּפְנֵן יִהְיֶה נוֹגֵעַ לִי זֶה בְּעֵינַי עֲסָקֵי וּכְיוּצָא בְּזָה. תְּשׁוּבָה לְדְבָר: הַרוּצָה לְצַאת יְדֵי שְׁמַיִם בְּעֵינַי הַשְׁמִיעָה, יִתְנַהֵג כֶּף, אִם אִישׁ אֶחָד כָּא אֲלִיו וְרוּצָה לְסַפֵּר לוֹ עַל חֲבֵרוֹ, וְהוּא מְבִין, שְׁרוּצָה לְסַפֵּר עֲלֵיו דְּבָרֵי גְנוּת, יִשְׁאַלְנוּ מִתְחֵלָה, אִם הַעֲנִין שְׁאִתָּה רוּצָה לְסַפֵּר לִי, יִהְיֶה נוֹגֵעַ לִי עַל לְהַפָּא? אוֹ שְׁאוּכַל לְתַקֵּן אֶת הַדְּבָר בְּהוֹכְחָה?

באר מים חיים

למעלה בספר נכתבין וכל העומדים שם נכתבין בשם חבורת רשע ובעלי לשון הרע ע"כ, הרי שלא קאמר וכל מי שקיבל דבריהם, רק סתם וכל העומדים שם וכו' משמע דאף בשמיעה לבד נכתב למעלה בספרן של רשעים ונכלל להקרא עבור זה בשם אנשי רשע ובעלי לשון הרע. ואחר כך מצאחי בהדיא בספר חרדים דגם שמיעת לשון הרע לבד נכלל בלאו זה של לא תשא שמע שוא, ואולי מקורו הוא מכל מה שכתבנו, וז"ל בפרק שלישי במצות לא תעשה שבתורה התלויות באזנים, לא תשא שמע שוא, דהוזהרנו בו שלא לקבל לשון הרע, כלומר שלא להאמין בלב אם כבר שמע כדכתיבנא לעיל, גם בכלל לאו זה שלא לשמוע באזניו שום לשון הרע ודברי גנות על חבירו וכו' ע"כ.

(ד) כדי לחקור. מקור דין זה יבואר לקמן בכלל י' סוף סעיף ז'. ומה שלא ציירחי בנונא דרישא, דהיינו להזהיר לחבירו שלא ישתתף עם זה מחמת שגשמע עליו שהוא רע מעללים, עיין לקמן בח"ב בכלל ט' בבאר מים חיים סק"ט דנשאר דין זה בצ"ע. ודע דכאן איירי שלבו נוטה קצת שהדבר אמת, דאי לאו הכי אינו מחוייב להאמין כלל, שיהא מחוייב להוכיחו, וכאשר ביארנו במקום אחר בשם ר' יונה.

(ה) אסור בכל גוונאי. שם בנדה (ס"א ע"א) האי לישנא בישא אף על גב דלקבולי לא מיבעי וכו', ושם היה המעשה שאמרו לו לגדליהו שרוצים להרגו עיין שם.

(ג) מותר. וזה אינו מותר רק כשני אופנים אלן שאבאר: א) אם נוכל לומר שהמספר גם כן מכוין לתועלת ולא מצד שנאה וכדלקמן בכלל י' סעיף ב', דאל"ה הרי הוא מכשיל בשמיעתו להמספר

מקור החיים

או פיוצא בזה וכנ"ל, אם יאמר אליו, שנוגע לו על להבא, או שהוא יכול למקן את הדבר וכנ"ל, מתר לשמע, ולא יאמין לעת עתה, רק לחוש, עד שיתברר הדבר. אבל אם יבין מתשובתו, שלא יהיה תועלת מזה, או שיבין שהוא רק דברי חרופין וגדופין בעלמא, שהוא מעליל עליו עלילות ברשע ומגנה אותו מחמת גדל שנאתו אותו - אסור אפלו לשמע*.

3

ד. ולפעמים (ו) מצוה לשמע, מה שאחד מספר דברי גנות על חברו, כגון, שהוא משער שעל ידי שמיעתו את הענין בשלמות, יהיה אחר כך בכתו להראות לפני המספר או שאר השומעים, שאין המעשה כן, כמו שנאמר עליו או שאר עניני זכות**.* ועוד יש אפן אחר גם בן דמצוה לשמע, כגון, אם בא אחד לפניו לקבל על חברו מאיזה דבר, שעשה נגדו, והוא מכיר בהמספר, שבזה שיתן און לדבריו, יהיה יכלת בידו להשקיט את אפו מעליו, ולא ישוב

* הגנה: ובאמת נוכל לראות זה בחוש, שמי שהוא שומע לשון הרע, אף שאין בדעתו לקבלה, הוא נותן יד לפושעים על ידי זה, כי אם פעם אחת יראה, אשר השומע ישמע לו, לא יחשף פיו מזה תמיד, ויהיה כזה יום מתר ישנה עוד באולחו לספר תמיד דברי גדות על חברו ולהעליל עלילות עליו, לא כן אם היה משיכו: אין רצוני לשמע דבר שלא ראיתי בעצמי, או לפחות היה מראה לו פנים ועומים עבור זה, על ידי זה היה שומר את עצמו על להבא, שלא לספר בגנות של חברו, בראותו כי ספורו לקלון יהיה לו, שיתזיקו אותו לבצל לשון הרע עבור זה, וכמו שנוכר ברבנו יונה במאמר ר"ב.

** הגנה: וזה גם בן באמת עצה הנעוזה בענין, שאם נכשל באסור שמיעת לשון הרע, תכף תפשו עליו, בכל כחותיו זכות בפני המספר, וישתדל להוציא מה שיש בלבו עליו ועל ידי זה יתקן את האסור למפרע (עין לקמן סעיף י"ב, (ו) תקון למי שנכשל באסור קבלת לשון הרע). וכל זה בסתמא, אבל אם הוא מכיר את רע טבעו של המספר, שכל מה שיכריעהו לבן זכות - הוא יגנהו יותר, בנדיא השתיקה בשעת מעשה, טוב יותר בזה, ורק אחר כך, בשלף המספר מאת השומעים, מצוה שיתברר אחד מהשומעים לפני שאר השומעים את כל הענין לזכות, ולהשתדל עבור זה להוציא מלפם הגנות שנאמר עליו, כדי שלא יתפשו הוא והם לעתיד לבוא בשם חברו של אנשי רשע ובעלי לשון הרע.

באר מים חיים

(ו) מצוה לשמוע וכו' להראות לפני וכו'. פשוט הוא, כי אפילו רכילות גופא אם הוא לסלק הנוקין ולהשבית הריב מותר על פי מה שנבאר אי"ה לקמן את הדין הזה בכל פרטיו, וכל שכן שמיעת לשון הרע, וכעין זה איתא בע"ז (י"ח ע"ב) בענין איסור לילך במקום מושב לצים של עכו"ם, שאם הוא צוות ומציל על ידי זה ישראל, צריך לילך שם, והכי נמי בענינינו. ומ"ש בסוף הסעיף ועוד יש אופן

מקור החיים

עוד לספר לאנשים אחרים (פי אולי האחרים) ואמינו לדבריו ויהיו מקבלי לשון הרע, ובה יתרבה השלום בישראל. אף בכל ההתרים, שאמרנו בענין השמיעה, יזהר בנפשו מאד, שלא יאמין בעת השמיעה בהחלט, רק לחוש לזה בלבד, כדי שלא ילכד גם הוא ברשת עון קבלת לשון הרע.

See page 69

לוח יומי: שנה פשוטה - כ"ג חשון, כ"ב אדר, כ"ב תמוז. ¹²³⁴⁵⁶⁷שנה מעוברת - כ"ה חשון, ד' אדר ב', י"ד תמוז.

ה. ועתה נחזור לעניינינו הנ"ל, דמה שפכתנו בסעיף ב', ואפלו שמיעת לשון הרע הוא אסור תורה, הינו לילף ולשמע, אבל אם ישב בחבורת אנשים, שנתקבצו (ח) לענין מה, והתחילו לדבר דברים אסורים, והוא משער, (ט) שדברי תוכחתו לא יועילו להם מאומה, תלוי בזה (י) אם אפשר לו לילף ממסבתם, או להניח אצבעו באזניו, מצוה רבה הוא עושה בזה, כמו שאמרו חז"ל בכתבות (י"ג ה'), אבל אם אי אפשר לו להשמט ממסבתם, ומשער בעצמו, שעצה

באר מים חיים

וז"ל איש אשר ישמע את דברי בני אדם מדברים לשון הרע או כי ישמע כל פה דובר נבלה או כי יושב בסוד משחקים בזוי תורה ומצות ויודע כי הם סרבנים וסלונים ואם יוכיחם לא יקשיבו אל דבריו על כן ישים יד על פה, גם זה יענש כי לא יענה כסילים באולתם, פן יאמרו כי הוא כמו הם וכי הודה אל דבריהם, אף כי יתחייב לענות ולגעור בהם לתת גודל לתורה ולמצות אשר בזו לעגו להם וקנאה לכבוד נקי וצדיק אשר ישיחו בו, וזה אחד מן הדברים אשר יתחייב האדם לעווב בעבורם חכרת הרשעים כי יענש בשמעו את דבריהם הרעים וילאה לענוחם וכו' ע"ש. וגם לכד זה מבואר בא"ח (בסי' תר"ח ס"ב בהגה"ה) שעל איסור המפורש בתורה מחוייב להוכיחו בכל גווני ואין אומרין בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, ואם כן הכא נמי בלשון הרע ורכילות דכוותיה, ע"כ כתבנו דהכא איירי שהוא באמת משער שבדברי תוכחתו יפסיד למי שנאמר עליו הדברי גנות. על כן יש למנוע עצמו מזה.

בוודאי יתקן הלאו זה גם כן, כי משום זה מותר אפילו לתתלה לדרוש מחבירו סיבת השנאה שיש לו על חבירו, אם הוא משער שבידו לתקן את הדבר. (ח) לענין מה. פירוש לאפוקי אם הוא יודע את ענין קבוצם שהוא ללצנות או לשון הרע, אף שבתחלה הם עוסקים באכילה ושתייה וכ"כ, בודאי אסור לו לכנוס לתוך חבורתם, כיון שהוא יודע שאחר כך לא יוכל להשתמט מהם ותוכחתו לא יועיל וכדלקמן.

(ט) שדברי תוכחתו וכו'. דאי היה מועיל תוכחה בודאי מחוייב להוכיחם, ואם אינו מוכיחם נתפס בעונם כדאמרינן בשבת (נ"ה ע"א) ובכמה דוכתי. [נדע דכאן איירינן שהוא משער לפי אנשי החבורה שאם יוכיחם עבור הדברי גנות שמגנים את חבריהם, לא די שלא יהיה שום תיקון עוד יהיה קלקול מזה, שבגובה אפס יגנו אותו עוד יותר מחמת זה, שבאופן זה בודאי אסור להוכיחם, כי הוא בכלל אל יספר אדם בשבחו של חבירו שמתוך שבחו וכו', והכא נמי כיון שמתוך שהוא מזרזם שלא לגנותו, הם מגנים אותו יותר בוודאי אסור להוכיחם, דאי לאו הכי, אלא שלא יועיל ולא יזיק בהוכחה, בודאי אין לו למנוע מהוכחה] כמו שכתב רבינו יונה במאמר קצ"ז

(י) אם אפשר לו וכו'. ואין שוה לגמרי עם העצה דהנחת אצבעותיו באזניו, כי בכאן בודאי חיובא איכא וכמו שאכתוב אחר כך בסעיף ו' בפנים.

מקור החיים

זו דְהִנְחַת אֶצְבְּעוֹ בְּאֶזְנוֹי, גַּם בֶּן קָשָׁה לֹא מָאֹד (יא) מִפְּנֵי שִׁילְעָגוּ עָלָיו, וּבִדְבָרָא לֹא יַעֲשֶׂה עֲצָה זֹו, עַל כָּל פְּנִים יִרְאֶה אֲזוֹ לְוָרוֹ אֶת עֲצָמוֹ וּלְהַעֲמִיד עַל נַפְשׁוֹ בְּעַת צָרָה כְּזוֹ וּלְלַחֵם מִלְחָמַת ה' עִם יָצְרוֹ, פְּדִי (יב) שְׁלֹא יִפְשַׁל עַל כָּל פְּנִים בְּאִסּוּר דְּאוֹרִיתָא שֶׁל שְׁמִיעַת וְקַבְּלַת לְשׁוֹן הָרַע. וְלָזֶה צָרִיף ג' פְּרָטִים, שִׁזְזָהָר בְּהֵן מָאֹד וַיִּנְצַל עַל יְדֵי זֶה עַל כָּל פְּנִים מִהָאִסּוּר תוֹרָה, שְׁיֵשׁ בְּהַעֲוֹן הַנִּלְ: (א) יִחְלִיט בְּנַפְשׁוֹ בְּהַסְכָּם גָּמוּר, (ג) שְׁלֹא לְהֶאֱמִין לְהַדְּבָרֵי גְנוּת, שְׁמִסְפָּרִין עַל חֲבָרֵיהֶם.

(ב) (יד) לֹא יִהְיֶה נִיחָא לֶהּ (מְרַצָּה) בְּשְׁמִיעַת סְפוּרֵיהֶם הָאִסּוּרִים הָאֵלֶּה.

באר מים חיים

(יד) לֹא יִהְיֶה נִיחָא לִיה וכו'. דבר זה צריך להרחיב בכיאוורו ומאת ה' אבקש שלא אכשל בדבר הלכה. והוא דגורסינן בפסחים (רף כ"ה ע"ב) איתמר הנאה הבא לו לאדם בעל כרחו אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה וכו', ומסקינן בלשון שני (דהלכתא כותיה וכמו שפסקו הרי"ף והרא"ש) לא אפשר ולא מכויין לכר"ע שרי, אפשר ולא מכויין היינו פלוגתייהו דר' יהודה ור' שמעון, כי פליגי היכא דלא אפשר וקמיכוין, אביי אמר מותרת ורבא אמר אסורה, וידוע דהלכתא כרבא (כן הוא לשון הרי"ף והרא"ש, וצ"ע למה צריך לומר דהלכה כרבא והלא לא פליגי כי אם אליבא דר' יהודה דלר' שמעון גם אביי מודה דאסור כדאמר בגמרא וידוע דהלכה כר' שמעון בדבר שאינו מתכוין), נמצא לא אפשר ולא מכויין או אפשר ולא מכויין שרי, דאנן קיי"ל כר' שמעון ולא אפשר וקמיכוין אסור. ופירש רש"י שם וז"ל, מותרת אין צריך לפרוש הימנה, אפשר לו ליבדל וקמתכוין להתקרב כדי להנות מריח של עבודת גלולים או אפילו אי אפשר לו ליבדל ומיהו מתכוין וחכיב הוא ליה להנות, לא אפשר לו ליבדל ולא קמתכוין להנות דאיכא תרתי להיתר לכ"ע שרי. וידוע הוא מה שכתב הר"ן בסוגיא זו, דלהכי קרי ליה הגמרא הנאה הבא לו לאדם בעל כרחו, משום שלא בא לכאן בשבילו אלא הריח ממילא קאתי. וזה הדין של הגמרא לאו דוקא לענין עכומ"ז ולענין

(יא) מִפְּנֵי שִׁילְעָגוּ עָלָיו. המעיין היטב בפנים יראה שלא כתבתי טעם זה לפטור על פי אמת, כי אם מחמת שהוא יודע בנפשו שלא יוכל להתגבר על יצרו בזה. ובאמת הרוצה לצאת ידי שמים לכתחלה צ"ע איך יתנהג, כי לכאורה יש לפוטרו מטעם שבזמננו בעו"ה יחזיקו אותו לשוטה ופתי עבור זה ומסקינן בברכות (דף י"ט ע"ב) דבאיסור דרבנן כבוד הבריות דוחה אותו אפילו בקום ועשה, והכא נמי איסור דרבנן הוא אם יתנהג כמו שכתבנו בפנים, דהיינו שלא יאמין ולא יהיה ניחא ליה ולא יסייעם כלל, או דלמא אף על פי כן צריך להניח אצבעו באזניו מטעם שאמרו תז"ל מוטב שיעשה* אדם עצמו שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום (וכבוד הבריות לא שייך בזה כיון שהם עושין שלא כדין), או אפשר דוקא בדבר שהוא איסור דאורייתא אמרו מאמר זה דמוטב וכו', ע"כ העצה היעוצה לצאת ידי כל הספיקות אם אינו יכול להוכיחם כלל ישתדל בכל כוחותיו לצאת מזאת החבורה ויהיה טוב לו בזה ובכא (יב) שְׁלֹא יִכְשַׁל עַבְ"ם וכו'. והוא לפי מה שביארתי לעיל דהך דרשה דויתד וכו'. שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יניח אצבעו באזניו היא אסמכתא והיא מצוה מדרבנן בעלמא. (יג) שְׁלֹא לְהֶאֱמִין. דאל"ה תיכף עובר בלאו דלא תשא שמע שוא, וכמו שכתבנו בתחלת כלל זה.

* עין מה שכתבנו על זה בסוף ספרי שמירת הלשון. printed from Otzar Hahochma www.otzar.org

מקור החיים

ג) גם יעמיד על עצמו, שלא להראות לפני המספרין שום תנועה, שיראה ממנה, שהוא מסכים לדבריהם, אך ישב כאבן דומם. ואם יוכל להראות לפניהם פנים נזעמים, שיבינו ממנו, שהוא אינו מסכים לדבריהם ההקבלים, בודאי הוא טוב יותר.

ו. כמה דברים אמורים? אם בעת שישיב ביניהם, לא דברו אז דבורים האסורים, וגם עתה אינו יכול להשתמט מהם, אבל אם בעת, שהוא רוצה לישוב ביניהם, כבר התחילו לדבר דבורים האסורים. או שהוא (יז) יכול להשמט

באר מים חיים

לצדדין, ומשמע מדברי האחרונים באה"ע, דאפילו לית ליה דרכא אחרינא למיזל ולא ניחא ליה בהסתכלות, אפילו הכי אסרו תז"ל והכל מטעם שכתבתי כנ"ל. ומה שכתב רשב"ם דקיימא לן הרחק מן הכיעור היינו בענינים כאלו שמצוי פתוי היצר וגם לעז הבריות מאוד.

טז) גם יעמיד על עצמו וכו'. שאם לא כן אפילו אם בלבו לא מאמין לדבריהן יהיה בכלל מסייע לדבר עבירה, וכמ"ש בר' יונה במאמר רי"ב, וגם יעבור על ידי זה באיסור חנופה שהוא עון חמור עד מאד, וכמ"ש חז"ל ד' כחות אינן מקבלין פני השכינה וע"י לעיל בפתיחה לאוין אות י"ו ע"ש. ומ"ש בפנים פנים נזעמים וכו', הוא בר' יונה במאמר רי"ב [הנ"ל] ע"ש.

טז) כבר התחילו לדבר וכו'. פשוט הוא, דכיון דבשעה שהוא עושה מעשה, דהיינו בעת שהוא מקרב עצמו לישוב ביניהם, כבר התחיל האיסור והוא אינו אוטם אזניו, א"כ הוא פסיק רישא ממש, ואינו דומה להנ"ל לפי מה שביארתי שם*.

יז) יכול להשמט וכו' או שהוא מכיר וכו'. הטעם כמו שכתוב בהג"ה דכיון דדינא דגמרא הוא לכתחילה לעשות מעשה להיפך, והוא מתעצל בזה, אף דלא ניחא ליה בשמיעתם, פושע מקרי

להכי, דזה אינו, חדא דהלא הרבה מהראשונים כתבו דר' יהודה גופא מודה דדבר שאין מתכוין מותר מן התורה, ועיין ביומא (דף ל"ד ע"ב) בתוספות שם, ועוד. דאם כן לפי פסק הלכה דק"ל כר' שמעון דדבר שאין מתכוין מותר, יהיה מותר אפילו אית ליה דרכא אחרינא למיזל, ואפילו אם הוא רואה, וכמו שביררנו למעלה, כיון דהוא אפשר ולא מיכוין, והלא בשו"ע אה"ע סימן כ"א פסק דאסור להסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה. ואין לומר דהטעם הוא משום המסקנא דב"כ דאיבעי ליה למינס נפשיה, אם כן הכי נמי בפסחים נימא דאיבעי ליה למינס נפשיה שלא להסתכל בנויי עכו"ם פן יבוא להנות, וגם לאטום אזניו מלשמוע קול נגינות שמזמרים לפני עכו"ם פן יבוא להנות, והלא ביררנו לעיל מכמה מקומות דלא תיישינן לזה, ועיינתי הרבה בהאי קושיא.

ונראה לי, דסכרת הגמרא דבעריות מפני שנפשו של אדם מחמדתן צריך להחמיד יותר, דהגם שעתה חושב שלא ניחא ליה בהנאה זו, פן יתגבר יצרו עליו בעל כרחו ויבוא להרהר ע"ז, וכן מציינו בכמה ענינים שהחמידו יותר בעניני הסתכלות מכל האיסורים שבתורה אף בלא אפשר ולא מכוין, וכענין שאמרו בברכות (דף ס"א) אחורי ארי ולא אחורי אשה, פגע באשה בדרך רץ אחריה ומסלקה

* ולבד כל זה הלא לכתחלה צריך שיעשה מעשה להיפך היינו מלבד שלא יהא ניחא ליה השמיעה צריך גם כן שיניח אצבעו באזניו שלא יהא יכול לשמוע כמשאחז"ל בכתובות (דף ה'). והוא יודע בעת שהוא מקרב את עצמו לישוב ביניהם שלא יעמיד את עצמו ויעבור על שמיעת לשון הרע ואף על פי כן הולך ויושב ביניהם בודאי מקרי פושע כמוחם שעבר על דברי חז"ל, ועיין ביבמות (דף כ'). אמר רבא כל

מקור החיים

בזה, וכמעט פרט זה קשה לציר מן הכל, כי אין אדם רואה חוב לעצמו, וכל דרך איש ישר בעיניו, ואם יפשל בזה ממילא הוא בכלל מוציא שם רע, אשר הוא חמור מאסור לשון הרע.

פרט השלישי. שאם הוא משער, שאפשר (לו) שאם יתוכח עמו בעצמו, יהיה לתועלת, צריך הוא לדבר עמו, קדם שיפרסם הדבר לאנשים.

פרט הרביעי. ביותר יזהר, על כל פנים שיהיה כל הספור אמת, בלי מערכת שקר, ושלא לגזם הענין יותר ממה שהוא, דהיינו, שלא לחסר בספור שום פרט קטן, שהוא מבין שדבר זה הוא צד זכות של חברו, אף שבאמת אין הדבר הנה מועיל להצדיק את חברו, אבל על כל פנים, אם ידעו השומעים צד זכות זה, לא יתגנה כל כך בפניהם, וכשהוא יחסיר דבר זה, יתגנה מאד לפני השומעים - אסור גדול הוא לחסר פרט זה. כלל הדבר, שלא יגדיל העולה יותר ממה שהיא, דאם לא כן, הרי הוא בכלל מספר לשון הרע ועובר על פמה אסורין הפתובין למעלה בפתיחה, עין שם.

פרט החמישי. שיבון לתועלת*, והוא העקר, שעליו סובב כל ההתר הזה, כתבנוהו בסעיף י"ג.

פרט הששי. אם הוא יכול לסבב את התועלת הזו בעצה אחרת, שלא יצטרך לספר עליו, אזי בכל גוני (בכל האפנים) אסור לספר, ואפלו אם הוא מכרח לספר את המעשה, אף הוא יכול להקטין את העולה, שלא יתגנה כל כך בפני השומעים, והתועלת הזו, אשר הוא מקנה, שיצא על ידי ספורו, לא יבצר מחמת זה, (לח) מצוה היא שיקטין, ולא יגלה כל קלונו לפני השומעין, כיון שבלאו הכי (שבלא כך) גם כן יצא לו התועלת.

to set off chest

* ואפשר דהוא הדין אם כוננו בספורו להפג את דאנתו מלבד, הוי כמכונ לתועלת על להבא וילפי זה מה שאמרנו ז"ל (יומא ע"ה): דאגה בלב איש (משלי י"ב כ"ה), ושיחנה לאחרים, קאי גם על ענין בזה, אך שיזהר, שלא יחסרו שאר הפרטים שבסעיף זה.

באר מים חיים

(לז) שאם יתוכח עמו. מקורו הוא מהרמב"ם זה דומה לאם היה יכול לסבב את התועלת בעצה פרק ו' מהלכות רעות בדין הוכחה עיין שם. וכן פירשו שארי הראשונים דהוא פשטיה דקרא דהוכח תוכיח (ויקרא י"ט י"ז). (לח) מצוה היא. אף דיש פנים לומר דהוא מחוייב מצד הדין, כיון שלא יבצר התועלת שהוא מקוה, אף אם יקטין את הענין, וא"כ לכאורה דבר נפקא.

תהיו כעבדים המשמשים את הרב ע"מ לקבל פרס ושכר. לעולם יחשוב אדם כאלו קבל שכרו וישים על לבו בדברים אלו מי יתן שבכל הימים אוכל לתקן את המעוות אשר העויתי וכל מה שאני עושה מן הדין אין לי תשלום שכר בזה כי כל מעשי אינם תועלת ותקנה על כל עונותי הלואי יועיל לי ולא אעמוד בדין [ד] וגם אם הוא צדיק גמור ומימיו לא עשה רע אין לו מן הדין שום שכר כי לו יחיה אלף שנים פעמים לא יוכל לשלם גמול אחת מהקטנות שבקטנות מן הטובות אשר הקב"ה עושה עמו [ה].

סג ואלה הדברים יעלה אדם על לבו אל יעבוד אדם את בוראו למען ירש גן עדן [א] אלא מאהבת ה' ומצותיו שהוא יוצרו ואהבתו. כשאדם בסתר לבדו יחשוב (א) על דברים שאינם מהוגנים שאלו היה בפני אדם לא היה עושהו מפני הכושת גם עתה לא יעשנו כי כן דרך הרשעים לעשות במחשך מעשיהם ואומרים מי רואינו ומי יודיענו וכן בירך החכם את תלמידיו [ב] יהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם.

סד לא תשא (את שם ה' אלהיך) [שמע שוא] (שמות כ"ג א') אזהרה למקבל לשון הרע [א] אפס אם יבא איש אצלך צועק על חברו (א) מפני שהוא הוכיחו בפניך ולבו חרה לו ואומר כי זה שהוכיחו עושה כך וכך ואומר עליו דברים שלא כהוגן ואתה יודע בזה כי אחר שיגיד לך לא ילך להגיד אחרים בני אינו חושש להודיע לרבים אך להוציא הדברים מלבו שהם כבדים עליו (ב) להגיד מצוה לשמעו

פירוש

סג (א) ר"ל כשיצרו רוצה להחטיאו לעשות דברים שאינם מהוגנים בסתר יחשוב וכו'.
 סד (א) ר"ל שעל לבו חרה לו על חברו כהוגן. (ב) נראה שצ"ל הוא מגיד ור"ל שהוכיחו בפניך אומר לסניו עליו שעשה כך וכך ומוציא לעו עליו שעשה דברים שלא כהוגן. (ב) נראה שצ"ל הוא מגיד ור"ל

מקור חסד

איחמר בהון בנים אתם לה' אלהיכם ובגין דא אמר אל תהיו כעבדים כו', וברע"מ משפטים קי"ט רע"א אינן דמתעסקין באורייתא ובמצות לשמא דקוב"ה ושכינתיה שלא עמלק"ס אלא כברא דאיהו מחויב ביקרא דאבוהי ואמיה כו', צו כ"ט א ניצוצי זהר אתה יא קדושים פ"ב ב לא כל כבוד שוה יהא בן יכבד אב ועבד אדוניו כו', בהר ק"ט א, ס"פ קרח קצ"ט א, וע' תקו"ז ת"ל (ע"ג ב) ובניצוצי שם אות י"ט מרמב"ם הלי אישות פ"ו ה"ז ד, על מנת" הוי כתנאי כפול דהיינו שאם לא יקבל השכר אין ברצונו לעשות. וזה בחזאי אסור ע' תוס' פסחים ח' ע"א ד"ה שיזכה ועבודה זרה י"ט א ד"ה על מנת, ובגמ' ר"ה ד' ע"א הנותן סלע לצדקה בעבור כו' ה"ז צדיק גמור כו' כאן בישראל כאן בעכו"ם, וברש"י ישראל אינו קורא תגר אפי' כו', וזה האומר "על מנת" הרי הוא כתוהא על עיקר המעשה, וראה תקו"ז רביעאה (קמ"א א) ותקו"ז חדש (ק"ז רע"א). [ד] כאמרם הלואי שתהא יציאתי כביאתי כו' ב"מ ק"ז ע"א. [ה] עיין מ"ד קהלת פ"א פס' מכל עמלו. סג. [א] ע' ספרי עקב י"א י"ג שמא חאמר הריני לומר בשביל שאקבל שכר בעולם הבא, ת"ל לאהבה את ה' אלהיכם כל מה שאתם עושים לא תעשו אלא מאהבה, וע' בנדרים ס"ב א, אמנם מצינו בצדקה שהאומר סלע זה לצדקה בשביל שאזכה לחיי עוה"ב הרי זה צדיק גמור ב"ב י' ע"ב, שאני צדקה שמותר גב בשביל הנאת עוה"ז כאמרם שם בשביל שיחיה בני, וכן אמרו עשר בשביל שתתעשר שבת קי"ט א, אבל במצות שבין אדם לקונו בלתי לה' לבדו, וראה בס' דבש לפי מהנחיד"א מערכת ת' אות י"א ערך תורה לשמה שהביא בשם מהר"תו שתורה לשמה היא וקא בלי שום פניה לא מהנאת עוה"ז וגם לא מהנאת עוה"ב. [ב] ברכות כ"ח ע"ב.

סד. [א] ע' פסחים קי"א א כל המקבל לה"ר ראוי להשליכו לכלבים שנאמר לכלב תשליכנו

ומה שתוכל לתקן כנגד חבירו לחבבו תעשה ותתקן ותאמר לו פלוני אוהב אותך ולמה אתה מדבר כדברים האלה [ב] אם יקבל מוטב ואם לאו אע"פ ששמעת לדבריו אל תאמין ואל (ג) חגיד לאחרים להסירם מלבו [ג] שאותן האחרים יהיו מקבלי שמע שוא ויאמינו לו ומה יעשו ילכו ויגידו לאותו האיש הלעז שזה הוציא עליו ויבא גם הוא להתקוטט עמו נמצא שהמריבה באה על ידך על אשר לא שמעת אליו אבל אם הוא מגיד גם לאחרים כי הוא מתכוון להוציא עליו שם רע לא תאבה לו ולא תשמע אליו אלא גער בו והוציאו מלפניך בנויפות ותלך לאותן שסיפר אליהם ותאמר אל תאמינו לו ששקר הוא מדבר על רעהו וכשתדבר מאיש ומאשה אל תספר בענינים הרעים אלא במעשיהם הטובים ואל תשבח איש בפני שונאו [ד] כי אינו יכול לשמוע דבר [טוב] ממנו ומתוך כך יספר גנותו ממנו ואמר מה אתה משבח שעשה כך וכך הלא עשה כך וכך [ה]. אל ישבח אדם עשיר בפני עשיר אחר ולא סופר בפני סופר אחר וכן כל איש שהוא מענינו [ו]. אם הוא ירא שמים מותר לספר ממנו בפני ירא שמים אחר [ז] מפני שהוא שמח בדבר שהוא ירא שמים ביותר ואינו מתקנא בו אלא מוסיף חכמה ואומר אעשה כמעשיו [ח] וכן הוא אומר מי יתן

פירוש

לפי שהדברים כבדים על לבו הם דוחקים אותו להגיד לפניך אותם הרביע אבל אין כוונתו באמת להוציא לעז על חבירו או מצוה לשמוע וכו'. (ג) נראה שצ"ל ואל יגיד לאחרים ור"ל ואף אם לא יקבל ממך אעפ"כ מצוה לשמוע מפני שאתה אף ששמעת לא תאמין לו והוא אחרי שכבר הגיד לפניך לא יגיד לאחרים להסירם מלבו כיון שכבר ריח לו במה שדיבר לפניך אבל אם לא תשמע יצטרך לומר לאחרים ויש לחשוש שהם יהיו מקבלי שמע שוא וכו' נמצא שהמריבה בא

ברית עולם

טז. אם יקבל מוטב ואם לאו אעפ"י ששמעת לדבריו אל תאמין ואם יגיד לאחרים להסירם מלבו כצ"ל כנ"ל להגיה והרב המפרש נדחק לישב נסחת הספרים ולא סליק שפיר הגם שהכונה מובנת ודוק. ומ"ש ואל תשבח איש בפני שונאו וכו' זהו דעת הרמב"ם פ"ו מהלכות דעות והרב מגן אברהם א"ח סימן קנ"ז והרב פרי חדש בנימוקין שב הקשו מסוגית בתרא דף קס"ד גבי מקושר דאזא לפני רבי וכו' ע"ש ונעלם מהם דברי הרמב"ם בפירוש המשנה סוף פ"ק דאבות שכתב בפירוש דהתם היו שונאים ליהודה חייטא ע"ש וגם אני בעניי טרם ראיתי דברי הרמב"ם בפירוש המשנה ייטבתי דעת הרמב"ם ואחר זמן נראה אלי פירוש המשנה מהרמב"ם שם אז אמרתי הקולות יחדלון ובמקום אחר כתבתי בעניינתי בזה בס"ד.

מקור חסד

אותו וכתוב בתריה לא תשא שמע שוא. [ב] כאשר מצינו מדתו של אהרן באבוד"נ פי"ב. [ג] ר"ל שלא יאמר לחברים מה שאמר זה בכדי שהאחרים יסירו הדברים מלבו כי שמא האחרים יאמינו לדבריו ועוד יגידו לאותו האיש כו'. [ד] ע' תוספתא ע"ז פ"א ארבע אבקות הן כו' ולא ישא ויתן בטובתו של חבירו מפני אבק לה"ר כו', ומכ"ש בפני שונאו וע' בברית עולם מהגהי"א הכא ובחס"ל ממחה"ש סי' קנ"ו שם ותועפות ראם ליראים השלם ס"ס קצ"א. [ה] ע' רמב"ם הל' דעות פ"ו ה"ד ומקורו כמגילה כ"ה ב והא מאן דשפיר שומעניה שרי לשבותי ובחז"א הקשה מהא דאל יספר אדם בשבתו של חבירו ולדברי הס"ח א"ש שמדרך האויב להוציא שם רע על חבירו וכתא דיכמות כ"ה א אויבים הוא ואפקוה לקלא וכיון דשפיר שומעניה הרי זהו אות שאין לו שונאים ולכן שרי לשבותי. [ו] ע' ב"ר פי"ט כל אימן שונא בני אומנותיה, וזר בראשית ל"ו דע"א. [ז] ע' תענית כ' לימא מר מהני מילי מעליותא דר"ת כו', ברכות ט' דאדם גדול הוא ובירושלמי ברכות פ"ב ה"ז דמשבחי לר"מ אדם גדול אדם קדוש יאנוע (עבה"ג). [ח] ע' ב"ב כ"א א קנאת סופרים תרמה חכמה.

ביאורים ומוספים

הגה"ה

להפיץ את דאגתו מלבדו, הווי כמכוון לתועלת על להבא⁶⁹

סוף ←

69 ומשמע שכן נטה להלכה שמותר, וכן נקט הגר"ג קרליץ (חוט שני שמירת הלשון עמ' שמה). ומה שכתב בלשון אפשר, יש שכתב (נתיבות חיים בשם קונטרס מן המים משתתהו המובא במרפא לשון ח"ג) שכן דרכו לפעמים כדבר שחרש ללא מקור לכתוב בלשון אפשר. [וראה לעיל (באר מים חיים ס"ק כה), ולחלו בהמשך ההערה] אכן הגר"ש הוסיף בספרו עיקרי דיונים השמיט דבר זה, וכתב (כמכתב, הובא בתחילה ספר זה השלחן ח"א, ושם בעמ' סד) שטעמו לפני שהח"ח כתב זאת כמסתפק, ועוד שיכול לבא מזה מכשולים גדולים שתמוז יאמר המספר שיש לו צער ומוכחה לספר, ועל האדם ליישב דעתו ולהימנע מלספר [ואף לח"ח צריך שיתקיימו כל התנאים שבס"ב, וראה להלן].

→ spouse

ואשה המספרת לבעלה שהציקו לה, דעת הגר"י הוטנה (השער היומי) והגרש"ו אויערברך (אום אני חומה ח"ב חיוחם משתעשעות סי' פז) שמהשיעבודים המוטלים על הבעל הוא להרגיע את אשתו מראגותיה והרכבים המציקים לה, ולא יתכן אם כן שיהיה אסור לה להציע בפניו, והוסיף באום אני חומה, שלספר לבן הווג על מי שמציק לו נאסר רק כשהוא כדי להגן על כבודו, ושכן שמע מאחד מגדולי המשגיחים בשם החו"א. ויש שכתב (סדאי מקומות להרב וליגור), שמכל מקום ברור שאין שיעבוד זה מתיר לעבור על איסור לשון הרע [כשאין בכך תועלת], ושאלו כשהוא לתועלת קשה שיתקיימו כל התנאים, כגון שתבדוק היטב שבאמת השני עשה לה רע אין זה רק טעות שלה מחמת שנוגעת בדבר, וכן שתכוון לתועלת בלבד ולא בדרך התרעמות וכעס על המזיק אלא רק להסיר דאגתה, וכן שאינה יכולה להסיר הדאגה בלא להזכיר את השם של המזיק [או לספר לאדם שאינו מכיר].

ואף להפיץ דאגתו בציורים אחרים [מתוכנן כאן ובסעיף הקודם], כתב בשו"ת אבן ישראל (ח"ט סי' קסד) שבדאי אינם חלוקים מצדו זה. וראה בספר חסידים (שם) שמשמע שמותר לספר אף כשמועיל רק לשכך כעסו או צערו. ובח"ח כאן יש שביאר (נתיבות חיים) שדוקא אם חבירו חטא נדון וליבו כבד וקשה לו להתווכח הצער בלב מחשב הדבר לתועלת מחמת שמועיל לעתיד להפיר הדאגה, וכעין זה כתב הגרש"ד מונק (מרפא לשון ח"א עמ' לב) ולמעשה לא הביא הח"ח מקור לדבריו מהספר חסידים, [וראה לעיל (פלל ח סי"א)].

→ classes or group therapy

ולענין טיפול קבוצתי והנחיתת הורים [שמספר בקבוצה על הבעיות שלו עם בנו או בן זוגו, או עם אחרים שקשורים אליו בעבודה וכדומה], דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני שמירת הלשון עמ' שסט) שאף שמותר לאדם להתיעץ לגבי דבר שמעיק לו עם אחרים [כשמתקיימים התנאים שבס"ב], אך מכיון שרק מנחה הקבוצה מסייע לו, והאחרים אינם מבינים בזה ולא היה הולך אליהם להתיעץ, אסור לספר את הנאי בפניהם [ואם מספר על עוולה שעשו לו, והנמצאים בקבוצה מסייעים לו להרגיעו על ידי השתתפותם בצערו, ראה מה שכתבנו לעיל בהערה זו ובס"ג, וכשמספיק שאחד מהם ישמע להרגיעו, בודאי אסור לומר כן בפני אחרים, כמבואר בספר חסידים].

ולספר לבחורה שכונה מחמת שחתנה ביטל את השירוק את חסרונותיו של הבחור כדי להרגיע אותה מצערה, דעת הגר"ש אלישיב (בקשו מפיהו שדוכין ונישואין ח"א עמ' שנט-שס) שאסור משום לשון הרע, ורק יאמר שהחתן לא היה מתאים לה.

באר מים חיים ס"ק לח וגם יש לחלק בזה⁷⁰

70 בביאור הדבר ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק יא). ולשקר כדי להימנע מלשון הרע, יש שכתב (ניב שפתיים ח"ב) שדינו כרכילות, שמבואר לקמן (רכילות כלל א ס"ח) שמותר [אף שההיתר שם הוא מפני השלום, ואף הח"ח לא הזכיר היתר זה לענין לשון הרע], ויש שהסתפקו (שיעורי עיון, שיעורים בחפץ חיים) האם מותר לשקר כדי להקטין את הגנות.

ולגבי השמיעה ממי שמספר להפיץ דאגתו, כתב הספר חסידים (סי' סד) שמצוה לשומעו, ואם אפשר, יתקן ויחנכו אצל חבירו. והוסיף, שאם הנפגע מספר זאת גם לאחרים כי הוא מתכוון להוציא עליו שם רע, אין לשמוע לו אלא לגעור בו [שלהפיץ דאגתו בדרך כלל די בסיפור לאדם אחד].

זוה תועלת אין זוה משום אשרי מכסה פשעיו.

עוד ענינים:

- א. הא דמוחר לשמוע לשון הרע לתועלת, כשהמספר אומר שהוא לתועלת, אע"פ דהוי איחזוק איסורא ואין עד אחד נאמן זוה, מ"מ הרי על ספק מותר לשמוע למיחש.
- ב. מותר לספר לחבירו איזה גנות על השני כדי שידע להחפול עליו שיחזור למוטב, דגם זה בכלל תועלת, אך כמוצן שצריך להזהר לספר צנימאס רק מה שצריך לתועלת זו.
- ג. כשעומדים לפני בחירות של רצ או גבאי ציח כנסת או גבאי קופת דקה ושאר נבחרי ציבור המיועדים לעסוק בצורכי ציבור, צריך להזהר היאך ומה מותר לדבר ולשמוע כדי לצרר לעצמו או לאחרים מה טיבו של כל אחד מהמועמדים, וכל דבר לגופו.
- ד. המספר לשון הרע, שאומר שזה לתועלת, והשומע אינו יודע עדיין מהו התועלת זוה, נראה שמוחר לשמוע, וכמו שמוחר לחוש, אזי כלול בכלל התירא דלחוש, שצריך לחוש שיש זוה בשצילו תועלת.

שמיעת לשון הרע בפסק תועלת

יש לעיין צמי שעדיין לא החליט אם יתחיל לשמוע הצעות שידוכין, מותר לו לשמוע ולחוש להצעות שידוכין וכן כה"ג צמי שעדיין לא החליט אם לרכוש דירה מחסרון מעות וכדו', האם צינתיים מותר לצרר על זה כשיש נידון של לשון הרע.

ובמתברא, דאין זה נחשב "ספק תועלת" אלא תועלת ומוחר, כיון שאם ישמע שהצעה זו טובה עבורו אזי הוא יעשה את השידוך, שאז המצב שלו יהיה אחר לגמרי על הנושא, וכן במסתפק אם יקנה דירה, אם יראה דירה שמתאימה עבורו אז המצב שלו יהיה אחרת ואפשר שיהיה מוכן להתאמץ יותר לרכוש את הדירה, וה"ה לכל כה"ג.

יותר מדאי או שמתרשל מללמד כראוי, דלכאורה אינו מותר לספר אח"כ הוא באופן שע"י דיבורו ימנע מלשוכרו שנית.

תשובה: זה אינו, דכל דצרי החפץ חיים אמורים רק על חביעות על מה שהיה דזה צריך להוכיח צצית דין, אבל אם יש חביעות על להבא, כגון שיש לו גנב צצית והוא לא יכול להזהר ממנו, זה לא שייך לצית דין דהרי הוא מוזיק לאחרים, או מלמד שמכה יותר מדאי את התלמידים או שמאחר הרבה ומתרשל מעבודתו והעובדות הם צרורות לו, ודאי שמוטל עליו לספר כדי שההוא לא יזיק, וזוה אין שייכות לצית דין.

הנחיות הורים, ועדים

1234567 ת"ת

ישנם אמהות שתפלות ללמוד ולהוסיף לקח צחינוך ילדיהם, ושומעות שיעורים ושיחות ממורות מומחיות בנושא, וישנם שהוסיפו עוד שכל אמה מספרת לפני כל האמהות בנוכחות המורה הנ"ל, את קשייה עם צעלה או עם ילדיה לפני כל האמהות האחרות, וכולם דנים בנושא, ואח"כ מדווחת האמה הזו אם העלות ששמעה נשאו פרי. ודגדה זה ודאי שמוחר להתייעץ ולספר זאת למי שמצין זוה דזה תועלת גמורה, ואין זוה כל חשב, אמנם לספר זאת גם לפני האמהות האחרות שאין זוה שום תועלת, שהרי היא לא יתה הולכת להתייעץ עם אמהות הללו שאין לה מה לשמוע מהם, אלא היא מתייעצת עם המורה שמצינה זוה, ואין זה אלא סיפור לשון הרע והולאת שם רע על צעלה או ילדיה אם הם מתציישים זוה.

ובזה שישנם שעושים "ועדים" לקבוצות צחורים או אצרכים, עם עבודה עצמית, כגון בשבוע זה הם עובדים על כעס או על כוונה צתפילה, ואח"כ הוא מספר לפני כולם שהוא נכשל זוה וזוה, אם יש זוה תועלת, אין זוה איסור, וכן אם יש

חמץ חיים תצא על התורה רעא

הזאת ב"ושב טאחריך", כלומר שיסלק הלילה השנחתו מזה שאינו מתנהג במדה זו, ולא אמר כן בשאר המדות, ללמדנו שזאת המדה נעלה מכלן, וזדא ב"י כולא ב"י ג.

1234567

זכור את אשר עשה ד' אלקיך למרים. (כ"ד ט)
זכור - היינו אם עוסק בדבורים עם בנ"א ועלול לשכוח ולכבא דבורים אסורים, אז המצוה לזכור מה שנעשה למרים אודות דבורי, ועי"ז ימנע מלדבר דברים אסורים (ע"ד משאחז"ל (ביצה ט"ו) על הפסוק זכור את יום השבת לקדשו, פרושו, זכרהו, מאחר שבאת להשכיחו וכפירש"י שם).
את אשר עשה - היינו עונש הצרעת, שמשפטו לישיב בדה, חוץ לשלש מחנות, ופעמים הוא מוחלט שם לעולם עד שיתרפא. ואפילו שארי טמאים אינם יושבים עמו, ובגדיו יהיו פרומים וראשו יהי' פרוץ, ועל שפם

מ ע ש י ל מ ל ך

הצרת המסדר:

ג) ובעוה"ר לקינו בדורנו במדה זאת באופן מבהיל. לא רק שאין אנו מדקדקים במדת הצניעות, אלא שנתפרקה לגמרי מעל דור הצעיר, והפריצות החצופה תפסה מקומה, ואינם מתביישים מפני כל, מטיילים בחוצות קרי' ערומים מדעת ומשימים עצמם כבהמה, בשכר מדת הצניעות זכתה אמנו רחל שיצאה ממנה שואל, ובשכר צניעות שהי' בו בשאל זכה ויצאה ממנו אסתר (מגילה י"ג ב') ובדורנו מתגדל הנוער ללא צניעות ואינה גדולים יגדל? ואין פלא איפוא אם נסתלקה השגחת ד' בשביל ה"ערות דבר" הנראה בנו. הבה נשפר דרכנו, להדריך הדור הצעיר במדת הצניעות, שכ"כ נשתבחנו בה בדורות שלפנינו. (עיין לקמן בחלק המאמרים והקו"ק שהעתקתי מכתב ארוך מרבינו זצ"ל בענין זה).
וכן הי' מפרש את הפסוק בתהלים קי"ט, ה ע ב ר ע י ג י מ ר א ז ת ש ו א בדרכיך חייגי.

אוצר החכמה

דוד המלך התחנן בבקשה להעביר עיניו "מראות" שוא, לא בקש לסייעו שלא לעשות "מעשי" שוא, אלא רק שלא לראות בעיניו את השוא שאחרים עושים. יען ידע, כי אם יתרגל לראות בעיניו שוא, אזי יבוא ממילא לידי עשיית שוא, כי מה הוא האדם? רק מה שרואה בעיניו ושומע באזניו.

ומעניינת היא העובדא, שהח"ח זצ"ל לא השתמש במשקפים אפילו בעת זקנתו. ובמתק שפתיו השיב לשואליו, כי איננו מתהלך בגדולות, די בשבילי מה שהנני רואה מטביבותי, ולמה אשא עיני למרחוק?
לעת זקנותו כבדו אוניו ורק מקורביו ביותר ידעו להשמיע באזניו את הדרוש. נטפל לו פעם רב אחד בשאלה, בשביל מה הוא מונע מלדרוש ברופאים מומחים, שביכלתם להקל עליו השמיעה, ותשובתו היתה, כי אסור לשון הרע הוא בדבור ובשמיעה. מדבור יכלתי ב"ה להשמר, כי הלא ע"כ הפה הוא ברשותו של האדם, ברצותו מדבר וברצותו שותק. מה שאין כן בשמיעה. כאן כבר צריכים לתחבולה לכופ אצבע לתוך האוזן. ובכן יש תועלת גם בכבודת האזנים, כי אין לך אדם שיאבה להגביה קולו בשביל להשמיע לשון הרע או רכילות...

← Finger in ear